

Osmanlı Devleti'nde Tereke Kayıtları ve Tereke Kayıtlarının Muhasebeleştirilmesi: Rusçuk Örneği

Alpay BİZBİRLİK* Anıl GACAR**

ÖZ

Tereke defterleri, Osmanlı döneminde vefat eden kişilerin mal varlıklarının değerleriyle kaydedildiği defterler olarak tanımlanabilmektedir. Tereke defterleri, Osmanlı'da uzun yıllar boyunca tutulan defterler arasında yer almaktadır. Bu durum, muhasebenin gelişimi açısından da etkili olmuştur. Tereke defterlerinde yer alan kayıtlar, miras bölüşümüyle ilgili olarak Osmanlı döneminde, mahkemelerin başvurduğu önemli kaynaklar arasında değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, muhasebe disiplinine uygun olarak düzenlenen defterler, tarih ve hukuk alanlarının da konusu olmaktadır. Bu çalışmada, Rusçuk şehrindeki Cami'i-i Cedid Mahallesi'nde vefat eden iki kişinin tereke kayıtlarının transkripsiyonu (başka bir alfabeye dönüştürme) verilmekte olup transkripsiyon doğrultusunda her iki terekenin tasfiye bilançosu oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda, her iki terekenin de tasfiye bilançosu niteliği taşıyarak vefat edenlerin varlıkları ile dağıtılan haklarının birbirine eşit olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Tereke, Muhasebe

JEL Sınıflandırması: K19, M41

Estate Records and Accounting of Estate Records in Ottoman Empire: The Case of Ruse

ABSTRACT

Estate books can be defined as the books in which the assets of the people who died in the Ottoman period are recorded with their values. Estate books are among the books kept for many years in the Ottoman Empire. This situation has also been effective in terms of the development of accounting. The records in the estate records are considered among the important sources used by the courts in the Ottoman period regarding the division of inheritance. In other words, the books prepared in accordance with the accounting discipline are also the subject of history and law discipline. In this study, the transcription (translation) of the estate records of two people who died in the Cami'i-i Cedid district in the city of Ruse is given and the liquidation balance sheet of both estates was created in accordance with the transcription. As a result of the study, it has been tried to show that the assets of the deceased and the rights distributed are equal to each other, as the liquidation balance sheet of both estates.

Key Words: Ottoman Empire, Estate, Accounting

JEL Classification: K19, M41

GİRİŞ

Osmanlı'da muhasebe sisteminin uzun yıllar boyunca düzenli bir biçimde uygulandığı kabul edilmektedir. Bu durum, Osmanlı maliyesinin güçlenmesini ve

* Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. alpay.bizbirlik@cbu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-7619-4257

** Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, anil.gacar@cbu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-4571-3886

(Makale Gönderim Tarihi: 18.08.2022 / Yayına Kabul Tarihi: 23.11.2022)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1164005

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ekonomik kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Tereke (miras) muhasebesi, Osmanlı muhasebe sisteminde yer alan konulardan biridir. Tereke muhasebesinde, vefat eden kişinin varisleri (hak sahipleri) mahkemeye başvurarak mal varlığının bölüşümünün yapılması ya da mal varlığının kendi aralarında doğru bir şekilde bölüşülüp bölüşülmediğinin kontrol edilmesini talep edilebilir. Terekeyle ilgili mahkeme sürecinde kadı (yargıç) başkanlığında, muhasebeci, dellal (mahkeme hademeleri), çukaddar (memur) vb. görev yapmakta; bu görevliler vefat edenin mal varlığını ortaya koyarak terekeden kime ne kadar pay verileceğini belirlemektedir. Mal varlığının hak sahiplerine taksiminden sonra varsa kalan pay devlete aktarılmaktadır.

Çalışmada öncelikle, Osmanlı'da muhasebe sistemi ile tereke uygulamaları hakkında teorik bilgiler sunulmaktadır. Ardından, tereke kayıtları ile tereke kayıtlarının muhasebeleştirilmesi konusu ele alınmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise Osmanlı döneminde Rusçuk eyaletindeki Cami'i-i Cedid Mahallesi'nde vefat eden iki kişinin tereke kayıtları ile bu terekelerin tasfiye bilançosu yardımıyla nasıl gösterilebileceğine yönelik örnekler yer almaktadır.

I.OSMANLI DEVLETİ'NDE MUHASEBE SİSTEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Osmanlı Devleti tarafından kurulan teşkilatlar, içinde bulunduğu dönem itibariyle oldukça ileri düzeyde faaliyet göstermişlerdir. Bu teşkilatlar içerisinde bulunan maliye sistemi, devletin hüküm sürdüğü geniş coğrafyalarda elde edilen her türlü gelir ve giderin ayrı ayrı kaydedilmesi ve bunların muhasebeleştirilmesi bakımından güvenilir kurumlar niteliğindedir (Toraman, 2013: 116). Osmanlı'da güvenilir sistemlerden biri olan devlet muhasebesi, merdiven yöntemine dayanmakta ve kayıt sistemi bu merdiven yöntemine göre düzenlenmektedir. Merdiven yönteminin geçmişi Abbasiler ve İlhahlılara dayanmakla birlikte ve son olarak Osmanlı Devleti döneminde de boyunca uygulamaların devam ettiği görülmüştür (Güvemli, 1995: 221). Bu bağlamda, merdiven yönteminde her türlü gelir ve gider en ince ayrıntısına kadar kaydedilmekte olduğundan, Osmanlı Devleti'nde merdiven kayıt yönteminin başarılı ve özenli bir şekilde uygulandığı kabul edilebilmektedir.

Merdiven kayıt yönteminin özellikleri (Erkan vd., 2007):

- Devlet muhasebesine yönelik olması,
- Her bir vergi türüne ait gelirlerinin toplanması ve bunların nereye harcandığına yönelik bilgiler içermesi,
- Uygulandığı her bir bölgeye ait gelirlerin ve giderlerin ayrı ayrı olarak hesaplanarak ve bunların daha sonra birleştirilmesi,
- Gider gruplarına ait sınıflandırmanın yapılması,
- Tahakkuk esasına göre muhasebeleştirme yapılması ve
- Bir yıllık hesapların tek bir kayıta yapılabilmesine imkân tanınması şeklinde belirtilebilir.

Osmanlı Devleti'nin gelişme döneminde, muhasebe sisteminin İlhahlılardan etkilendiğini ifade etmekle birlikte 1850'li yıllardan sonra sistemin

çift kayıt muhasebe usulüne dönüştüğü, bu durumun da Fransa etkisinden kaynaklandığı belirtilebilir (Toraman, 2013: 118).

Osmanlı Devleti'nde muhasebeciler tarafından tutulan tüm kayıtlar, “muhasebe defteri” şeklinde adlandırılmaktadır. Bu defterler, işlevlerine göre belirli gruplara ayrılabilir. Bu doğrultuda ilk grubu yıllık gelir ve gider hesabını düzenlemeye dönük işleve sahip olan günlük defter ve ona bağlı olarak tutulan yardımcı defterler oluşturmaktadır. Osmanlı hazinesinin yönetimi de bu gruba dahildir. İkinci grupta ise kontrol ve denetim amaçlı tutulan muhasebe raporları; son grupta ise merkezi muhasebe örgütünün denetim amaçlı olarak ilgilendiği, dışarıda muhasebesi tutulan vakıflar ile ilgili kayıtlar yer almaktadır (Güvemli ve Güvemli, 2015: 34).

II.TEREKE KAYITLARI VE TEREKE KAYITLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Arapça kökenli olan tereke veya terike sözcüğü, “bırakma, vazgeçme” anlamlarına gelen “terk” fiilinden türemiş olup “vefat eden kişinin bıraktığı şey” anlamına gelmektedir. Osmanlı’da tereke kavramı, “vefat eden kişiden geriye kalan tüm menkul (taşınabilir) ve gayrimenkul (taşınmaz) mallar” anlamına gelmekte olup bağ, bahçe, değirmen, çiftlik, arsa, dükkân, yalı, para, hayvanlar, ticari mallar, köleler, cariyeler, her türlü ev ve giyim eşyası, alacak, vasiyet, hibe/bağış gibi tasarrufların tümü tereke kapsamına değerlendirilmektedir (Patacı, 2016: 329). Tereke defterleri son dönemlerde Osmanlı muhasebe sistemi ile ilgili çalışmalarda başvurulan önemli bir kaynak haline gelmiştir. Halil İnalçık’ın 1950’li yılların başında tereke defterleri ile ilgili ortaya koyduğu eser, bu alandaki ilk çalışma olarak kabul edilmektedir (İnalçık, 1953-1954; İnalçık, 1993). Tereke kelimesi, ölen bir insanın ardında bıraktığı eşyalar şeklinde tanımlanırken, bunların kaydedildiği defterlerin (Tereke Defterleri) (Ünal, 2011: 679), vefat eden bir kişinin ardında kalan varlıkların belirlenmesi ve bu varlıkların hak sahipleri arasında bölüştürülmesi amacıyla tutulması sonucu oluştuğu görülmektedir (Kundakçı, 2014: 1). Kadılar, hak sahipleri başvurduğunda, vefat eden kişinin varlıklarını varislerine paylaşmak ve kişinin mirasçısı olmadığı durumlarda da varlıklarını devlete aktarmakla görevli kimselerdir (Gökçurak, 2016: 5).

Tereke defterlerine ait ilk örneklerin 15. yüzyılda Bursa tereke muhasebe kayıtlarına ilişkin olduğu belirtilmektedir. Tereke defterleri, hak sahiplerinin başvurusu üzerine, kadı tarafından yönetilen ve denetlenen bir ekipçe düzenlenen raporlardır. Tereke defterlerinde yer alan kayıtlar, işletmelerdeki tasfiye bilançosuna benzemektedir (İnalçık, 1993). Miras bölüşümü mahkemeler tarafından yürütüldüğünde bu işlemler için kassamlar (kadı yardımcısı) görev yapmaktadır. Kassamlar, askeri personele yönelik miras bölüşümünü yapan kadıasker kassamı ve halktan kimselere yönelik mal paylaşımını yapan beledi kassamlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Uzunçarşılı, 1994). Miras taksiminin önce kimlerden başlayacağı şu şekilde belirtilebilir (Bilmen, 2021):

- i. Eshab-ı fera: Karı-koca ve birinci dereceden mirasçılar
- ii. Asebe-i nesebiye: Birinci dereceden mirasçıların terekenin tamamını kaplamaz ise bu gruba da miras düşmektedir.

- iii. Asabe-i sebebiye: Ölenenin daha yakın mirasçısı olmadığı durumda bu gruba miras düşmektedir.
- iv. Neseben eshab-ı feraize reddedilme: İkinci ve üçüncü dereceden mirasçısının olmaması durumunda, mirastan pay alan kişiler.
- v. Zevi-i erham: Genellikle anne tarafı akrabalarıdır.
- vi. Mevle'l muvalat: Bir kişi Müslüman olurken himayesine girdiği kişidir.
- vii. Mukarrun leh bi'n-neseb 'ale'l gayr: Vefat etmiş kişinin akrabası olduğunu iddia eden kişidir.
- viii. Musa leh bi'n-neseb 'ale'l gayr: Yukarıda sayılanlardan hiçbir mirasçısı olmayanların vasiyetinde üçte bir hissedenden yararlanacak olmaktadır.
- ix. Beytü'l mal: Devlet hazinesi

Tereke defterleri dört bölümde düzenlenebilmektedir. Birinci bölümde, vefat eden kişinin kimliği, (varsa) unvanı, yaşadığı ve vefat ettiği yer, ölüm tarihi ve mirasçılarının kimler olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde, vefat eden kişiden kalan bütün mal varlığı ve malların bilirkişi önünde yazılan tahmini tutarları yer almaktadır. Üçüncü bölümde, cenaze giderleri, borçlar ve vergiler; son bölümde ise mirasçılarının isimleriyle beraber mirastan aldıkları parasal değerler yazılmaktadır (Gökçurak, 2016: 5). Tereke kayıtları belirli bir biçimde tutulmakta olup, bu biçim Resim 1'de gösterilmektedir:

Resim 1: Tereke Kaydının Bölümleri

<p>Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely the first section of the record.</p>	<p>Vefat Eden Kişinin Tanıtımı</p>
<p>Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely the second section of the record.</p>	<p>Mirasa Konu Emtianan Dökümü</p>
<p>Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely the third section of the record.</p>	<p>Borç, Masraf vb. Gider Kalemlerinin Dökümü</p>
<p>Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely the fourth section of the record.</p>	<p>Varisere ya da Beyülmala Kalan Miktar</p>

Osmanlı'da tereke (miras) davalarında davanın sebepleri, mirasçılar arasında yaşanan anlaşmazlık ya da aralarında yapılan paylaşımın onaylatılması olabilmektedir. Terekede öncelikli olan vefat eden kişinin borçlarının ödenmesidir. Buna bağlı olarak cenaze borçları ile mevcut borçlar çıkarıldıktan sonra kalan tutar varislere ait olmaktadır. (Cin, Akgündüz, 1989: 121). Çalışmanın takip eden bölümünde Osmanlı döneminde Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Rusçuk şehrindeki Cami'i-i Cedid Mahallesi'nde ikamet ederken vefat eden kişilere ait tereke kayıtları, terekenin bölüşümüne ilişkin bilgiler ve değerlendirmeler yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'ndeki tereke kayıtları, döneminde kullanılan alfabe ile kaleme alındığı için bu belgelere ilişkin bilgilerin elde edilebilmesi, ancak doğru bir biçimde Latin alfabesine yapılacak transkripsiyon ve ardından bugünkü Türkçe'ye çevrilmesi ile mümkün olabilmektedir. Belgenin tanımı, daha önce kaydedilmiş metin ile resimlerin yer aldığı ve araştırmacının müdahalesi olmadan erişilebilen dokümanlar şeklinde yapılabilir (Labuschagne, 2003). Belge analizi, basılı ve elektronik araçlar başta olmak üzere tüm dokümanları incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntem olarak ifade edilmektedir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi belge analizi de kayıtlardan anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir düşünce geliştirmek, nicel (sayısal) bilgi için verilerin incelenmesine ve yorumlanmasına yardımcı olan önemli bir araştırma yöntemi tekniğidir (Corbin ve Strauss, 2008).

A. Belge-1

Bulgaristan'da bulunan Rusçuk şehrinde, Cami'i-i Cedid Mahallesi'nde ikamet ederken vefat eden Kavukçu Molla Mehmed bin Mehmed bin 'Abdülmennan'nın tereke defter kaydına ilişkin bilgiler Ek-1'de yer almaktadır. Tereke kayıtları 15 Aralık 1752 tarihine ilişkin olup terekenin Latin alfabesine göre transkripsiyonu Ek-1/a'da yer almaktadır. Buna göre tasfiye bilançosu niteliğindeki tereke bilgileri şu şekildedir:

Tablo 1: Kavukçu Molla Mehmed bin Mehmed bin 'Abdülmennan'nın Tereke Kaydına İlişkin Tasfiye Bilançosu

Varlıklar (Para)		Hak Sahipleri (Para)	
Kürk	190	Cenaze masrafları	400
Elbise	85	Kassam ücreti	315
Kumaş	15	Memur ücreti	80
Eski şalvar	25	Mübaşir ücreti	15
Kavuk	20	Diğer yasal masraflar	20
Sarık	30	Ertelenmiş başlık parası	2000
Yastık	60	Eşinin payı	950
Minder	30	Oğlunun payı	4775
Eski kilim	40		
Göçebe çadırı	50		
Kılıç	10		
Evin yarı hissesi	8000		
TOPLAM	8555	TOPLAM	8555

Yukarıdaki örnekte, vefat eden Kavukçu Molla Mehmed bin Mehmed bin 'Abdülmennan'nın varlıklarının bir binaya ait yarım hisse, kürk ve diğer kişisel eşyalardan oluştuğu görülmektedir. Vefat eden kişinin erkek olması nedeniyle,

kişisel eşyalar arasında göçebe çadırı, kılıç vb. gibi savaş aletleri arasında sayılabilecek araçların olduğu dikkati çekmektedir. Mal varlığının yaklaşık %95'lik bir kısmının bina değerine ait olduğu görülmektedir. Buna karşılık terekeyi oluşturan diğer varlıkların tutarının mal varlığı içerisinde düşük oranda kaldığı görülmektedir.

Haklar bölümünde öncelikle cenaze ile ilgili giderlerin yer aldığı, ardından, "mıhr-i müeccel" denilen ve nikahtan sonra erkeğin kadına belli bir ekonomik özgürlük sağlamak amacıyla vermek zorunda olduğu tutarın (2000 para) geldiği görülmektedir. Bu durum, haklar bölümünün yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Daha sonra mahkeme sürecinde yer alan terekenin dağıtımında görev yapan mahkeme üyelerine (kassam, dellal, çukadar mübaşir vb.) yapılan ödemeler yer almaktadır. Geriye kalan tutar, hak sahiplerine pay edilmektedir. Pay sahiplerinin aldığı payların dağıtım oranları uzun dönemler boyunca aynı kalmıştır (Ertaş ve Şişman, 2013: 212).

B. Belge-2

Bulgaristan'da bulunan Rusçuk şehrinde, Cami'i-i Cedid Mahallesi'nde oturmakta iken vefat eden 'Aişe bint Hasan nam'ın varislerine (kocası ve oğlu) dağıtılmak üzere mahkeme tarafından oluşturulan tereke defter kaydına ilişkin bilgiler Ek-2'de yer almaktadır. Tereke kayıtları 30 Kasım 1752 tarihine ilişkin olup terekenin Latin alfabesine göre transkripsiyonu Ek-2/a'da yer almaktadır. Buna göre, 'Aişe bint Hasan nam'a ait tasfiye bilançosu niteliğindeki tereke bilgilerinde varlık ve hak sahiplerine ödenecek tutarlar şu şekildedir:

Tablo 2: 'Aişe bint Hasan nam'ın Tereke Kaydına İlişkin Tasfiye Bilançosu

Varlıklar (Para)		Hak Sahipleri (Para)	
Yastık (2 adet)	60	Cenaze masrafları	240
Yorgan	80	Kassam ücreti	43
Döşek	20	Memur ve diğer görevli ücretleri	53
Minder (2 adet)	10	Eşinin payı	234
Seccade	25	Oğlunun payı	1171
İbrik	20		
Tas	10		
Şamdan	10		
Kapaklı tencere	30		
Sahan (10 adet)	110		
Sim kuşak	30		
Yük perdesi	16		
Gömlek	60		
Gömleklilik kumaş	60		
Ev hissesi	1200		
TOPLAM	1741	TOPLAM	1741

'Aişe bint Hasan nam'ın vefatı üzerine hazırlanan terekede, mezburenin (adı geçen) mal varlığının yaklaşık %70'inin ev hissesinden oluştuğu; kalan %30'luk kısmın ise kişisel eşyalar ile ev (mutfak) gereçlerinden oluştuğu görülmektedir. Ölen kişinin kadın olması nedeniyle, mal varlığının ağırlıklı olarak mutfak eşyası, giyim vb. unsurlardan oluştuğu kabul edilebilir. Terekeden cenaze masrafları için 240 (para) ayrılmış olup; mahkemede görevli olan memurlara 43'er para ödenmiştir. Ele alınan terekede ölen kişinin oğlu, hak sahibi olarak terekeden en fazla payı almaktadır. Miras hukuku gereğince, ölen kişinin çocukları, mirastan

daha büyük pay almaktadır. Bu durum, çocukların birinci dereceden alt soy olduğu; dolayısıyla mirastan en öncelikli hak iddia edecek grup olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Örneğin, mirastan çocuklar $\frac{3}{4}$; eş ise $\frac{1}{4}$ oranında pay alabilmektedir. Başka bir anlatımla, mirasın $\frac{3}{4}$ 'ü çocuklar arasında paylaştırılmakta; kalan tutar ölen kişinin eşine kalmaktadır. Bu bağlamda ele alınan terekede ölen kişinin eşi, oğlunun ardından kalan diğer payı almaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin sosyoekonomik yapısında önemli bir yeri olan tereke muhasebesi uygulamasına yönelik örnekler yer almaktadır. Tereke kayıtları ile vefat eden kişilerin sosyoekonomik yapılarına ait bilgiler edinilebilmektedir. Tereke defterlerinde, vefat eden kişinin sahip olduğu varlıklar ve mirasçılara dağıtılacak paylar yer almaktadır. Tereke kayıtlarında, vefat eden kişilerin varlıklarının parasal karşılığı sol tarafta; mirastan pay alacak hak sahiplerinin karşılıkları ise sağ tarafta yer almaktadır. Tereke kayıtları, Osmanlı muhasebe sistemi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Tereke uygulamaları, Osmanlı'nın kuruluşundan 19. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir.

Tereke kayıtlarında varlıklar, öncelikle kişisel eşyalar daha sonra taşınmaz malların sıralanması; bu tutara alacaklar ve nakit tutarın eklenmesinden meydana gelmektedir. Varlıkların belirlenmesinin ardından hak sahipleri kısmında, vefat eden kişinin borçları, kadı, kassam, tereke işlemlerini yapanlar vb. ücreti ile hak sahiplerine ödenecek paylar bulunmaktadır. İncelenen örnek olaylar kapsamında her iki terekenin 1752 yılına ait olduğu ve terekede yer alan varlıkların, ölen kişinin erkek ya da kadın olması açısından farklılık gösterdiği kabul edilebilmektedir.

Tereke kayıtlarında yapılan tüm işlemlerin vefat eden kişinin varlıklarını ve borçlarını göstermesi; bununla birlikte borçlar ve hak sahiplerine ödenecek payların özkaynak niteliğinde belirli bir bütünlük içinde gösterilmesi; ortaya konulan tablonun tasfiye bilançosu özelliğine sahip olması belirli bir muhasebe disiplini yansıtmaktadır (Ertaş ve Şişman, 2013: 201). Osmanlı Devleti'nde sosyoekonomik ve yasal düzeninin devam ettirilmesinde önemli bir yeri olan tereke uygulaması, sağlam muhasebe kurallarına dayanan ve çok uzun yıllar boyunca sürdürülen uygulamalardır. Bu doğrultuda, Osmanlı'da sosyoekonomik yapının korunması ve yasal uygulamalardaki başarısında muhasebe kuralları ve uygulamalarında önemli bir payı olduğu ifade edilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz A. ve Cin, H. (1989). Türk Hukuk Tarihi, Konya.
- Bilmen, Ö. N. (2021). Hukuk-i İslamiyye ve İstılahat-ı Fıkhiye Kamusu. İstanbul.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage.
- Erkan, M., C. Elitaş, O. Aydemir ve U. Özcan (2007a). Accounting System of the Ilhanians and a Sample.
- Ertaş, F.C. ve Şişman, B. (2013). VI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı'da Tereke Uygulaması ve Muhasebesi- Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, (4), 197-222.
- Gökçurak, T. (2016). A. 31 Nolu Bursa Tereke Defterine Göre Bursa Şehri'nin Sosyo-Ekonomik Hayatı. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Güvemli, O. (1995). Türk Devletleri Muhasebe Tarihi. Avcıol Basım Yayın. İstanbul.
- Güvemli, O. ve Güvemli, B. (2015). Osmanlı Devlet Muhasebesinde Kayıt Düzeni ve Defter Sistemi.
- İnalçık, H. (1953-1954). 15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, İstanbul, C.15, S.1-4, s.51-75.
- İnalçık, H. (1993). Osmanlı İdari Sosyal ve Ekonomik Tarihi ile İlgili Belgeler: Bursa Kadı Sicillerinden Seçmeler: Köy Sicil ve Terekeleri, Belgeler Ankara, C.15, S.19, s.23-168
- Kundakçı, S. K. (2014). Tereke Kayıtlarına Göre 19. Yüzyılda Merzifon'da Sosyal ve Ekonomik Hayat, History Studies, VI/4.
- Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? The Qualitative Report, 8(1)
- Patacı, Ö. O. (2016). Osmanlı Tereke Kayıtlarının Sanat Tarihi Açısından Önemi. OTAM, 40. 327-354.
- Practice, The Balkan Countries. 1st International Conference On Accounting and Auditing, 755-771, Edirne, Türkiye, 8-9 March.
- R 37 numaralı Rusçuk Şeriye Sicili, s.10, 10b
- Uzunçarşılı, İ.H. (1994). Osmanlı Tarihi, 2. Cilt. TTK Yayınları, Ankara.
- Ünal, M. (2011). Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul.
- Toraman, C. (2013). Bir Kamu Politikası Uygulama Aracı Olarak Tereke Muhasebesi ve Osmanlı Uygulaması. Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 115, Ocak-Şubat, 116-126.

Ek-1/a: Rusçuk Kadı Sicilleri Rusçuk Cam'i-i Cedid Mahallesi Tereke Defteri
Transkripsiyonu-1

“Medine-i Rusçuk mahallâtından Câm'i-i Cedîd mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât iden Kavukçu Mollâ Mehmed bin Mehmed bin 'Abdülmennan'nın verâseti zevce-i menkuha-yı metrukesi Havvâ bint Ahmedn nâm hâtun ile sülb-i sagir oğlu Ebu Bekir'in münhâsıra oldığı şer'an zâhir ve nümâyân oldıktan sonra müteveffâ-yı mezburun vâris-i kebiri talebile ve m'arifet-i şer'ile takvim-i sahih ile ve takvim ve beyne'l-varise ala ma farazallahu teala bi'l-farziyetü'ş-şer'iyye tevz'i ve taksim olunân muhallelât defteridirki bervec-i âti zikr olunur hurrire fi'l-yevmü's-sâmîn min Saferü'l-hayr li sene sitte ve sittîn ve mie ve elf./ 8 Safer 1166/ 15 Aralık 1752”

Fevkâni-i nisf-i menzil-i der mahalle-i mezburede Para 8000	Kırmızı Niş Para 60	Boğâsi Kürk Para 130	Boğâsi Entârî Para 60	Köhne Çuka Cebe Para 15
Beyâz Entârî Para 15	Boğâsi Köhne Entârî Para 10	Köhne Çakşır Para 25	Kavuk Para 20	Sarık Para 30
Yasdık Para 60	Minder Para 30	Kilim-i Köhne Para 40	Köhne Çerge Para 20	Köhne Yan Para 10
Makraz Para 20	Kılıç Para 10	Teçhiz-i tekfin Para 400	Mihr-i müeccel-i müsbi ikrar verese Para 2000	Resm-i 'Adi Para 315
Kalemiyye Para 30	Eminiyye Para 30	Çukadâriyye Para 20	İhzâriyye Para 15	Hüddâmiyye Para 20
Hissetü'z-zevcetü'l-mezbure Para 950	Hissetü'l-ibnü'l-mezbur Para 4775			

Ek-2/a: Rusçuk Kadı Sicilleri Rusçuk Cam'i-i Cedid Mahallesi Tereke Defteri
Transkripsiyonu-2

Medine-i Rusçuk mahallâtundan Câm'i-i Cedîd mahallesi sâkinatından iken bundan akdem bî emrillahi teala müteveffiyeye olân 'Aişe bint Hasan nâm hâtunun verâseti bâbâsı Hasan Çelebi ibn 'Abdullah ile sülbi sagire oğlu Sâlih bin Mehmed'e inhisârı b'ade't-tahakkuku's-şer'i müteveffiyeye-i mezburenin vâris-i kebiri taleb ve iltimasıyla tahrir ve ehl-i hibrenin takvim-i sahihi ile takvim ve tahmin ve beyne'l-variseyn bi'l-farziyetuaş'şer'iyye tevz'i ve taksim olunân eşyâsıdırki bervec-i âti zikr olunur hurrire fi'l-yevmü's-sâlis ve'l-'ısrîn min Muharremü'l-harâm li sene ve sitte ve sittîn ve mie ve elf./ 23 Muharrem 1166/ 30 Kasım 1752

Menzil-i Tahtani der mahalle-i mezbure Para 1200	Basdık Para 60	Yorgân Para 80	Döşek Para 20	Minder Para 10
Çarge Para 20	Seccâde Para 5	Ibrık Para 20	Tas Para 10	Şamdân Para 10
Tencere Para 30	Sahan Para 70	Sim Kuşak Para 30	Yük Perdesi Para 16	Sahan Para 40
Kamis Para 60	Bez Gömlleklik Para 60	Teçhiz-i tekfin Para 240	Resm-i 'Adi Para 43	Eminiyye Para 10
Kâtibiyye Para 8	Çukadâriyye Para 10	Hüddâmiyye Para 9	İhzâriyye Para 6	Hissetü'l- ebü'l- mezbur Para 234
Hissetü'l- ibnü's- sagirü'l- mezbur Para 1171				

SUMMARY

It is accepted that the accounting system in the Ottoman Empire was applied regularly for many years. This situation ensures the strengthening of the Ottoman finances and the effective and efficient use of its economic resources. Inheritance accounting is one of the subjects in the Ottoman accounting system. In estate accounting, the heirs (right holders) of the deceased person may apply to the court to request the division of the assets or to check whether the assets are correctly divided among themselves. In the court process related to the estate, under the chairmanship of the judge, accountants, court, officer etc. on duty; These officials determine the amount of share to be given to whom from the estate by revealing the assets of the deceased. After the distribution of the assets to the beneficiaries, the remaining share, if any, is transferred to the state.

In this study, there are examples of the application of estate accounting, which has an important place in the socioeconomic structure of the Ottoman Empire. With the estate records, information about the socioeconomic structures of the deceased can be obtained. The estate books contain the assets owned by the deceased and the shares to be distributed to his heirs. In the estate records, the monetary equivalent of the deceased's assets is on the left; The provisions of the right holders who will receive a share from the inheritance are on the right. Estate records have an important place in the Ottoman accounting system. Estate practices continued from the establishment of the Ottoman Empire until the end of the 19th century.

In the estate records, listing the assets, first personal belongings, then immovable property; It consists of adding the receivables and cash amount to this amount. After the determination of the assets, the debts of the deceased person, kadi (judge), kassam, those who carry out the estate transactions, etc. There are shares to be paid to the beneficiaries with the fee. Within the scope of the case studies examined, it can be accepted that both estates belong to 1752 and the assets in the estate differ in terms of whether the deceased person is male or female. At the same time, it is seen that the children of the deceased receive a higher share of the inheritance than the spouses.